مجله علوم پزشکی زانکو/ دانشگاه علوم پزشکی کردستان/ زمستان ۱۳۹۹/ ۳۹-۲۸

مقاله پژوهشی
(Original paper)

تبیین تجارب دانشجویان وابسته به اینترنت از یادگیری اجتماعی

آرزو فلاحی[1*]، بابک نعمت[2]، نسرین عبدی[3]

۱- دانشیار، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

۲- کارشناس‌ارشد مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، مرکز بهداشت سنندج، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

۳- دکتری آموزش و ارتقای سلامت، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر برسلامت، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

نویسنده مسئول: تلفن: ۰۹۱۸۳۷۳۷۰۹۱ پست الکترونیک: arezofalahi@muk.ac.ir

چکیده

زمینه و هدف: اعتیاد به اینترنت در دانشجویان در حال افزایش است که این امر سبب بروز پیامدهای ناگواری از جمله افت یادگیری می‌شود. هدف از مطالعه حاضر تبیین تجارب دانشجویان وابسته به اینترنت از یادگیری اجتماعی بود.

مواد و روش‌کار: این مطالعه کیفی در سال ۱۳۹۷ در شهر سنندج انجام شد. ۱۵ دانشجوی وابسته به اینترنت از طریق نمونه‌گیری هدف‌مند از دانشگاه‌های شهر سنندج به مطالعه وارد شدند. به منظور جمع-آوری داده‌ها، از مصاحبه‌های فردی نیمه ساختاریافته، مصاحبه‌های گروهی، و یاداشت‌برداری حین و بعد از مصاحبه استفاده شد. مصاحبه‌ها ضبط، تایپ، و از طریق رویکرد تحلیل محتوا آنالیز شدند. صحت و استحکام داده‌ها از طریق اعتبار، مقبولیت، تأییدپذیری، و انتقال‌پذیری بدست آمد.

یافته‌ها: از تجزیه و تحلیل داده‌ها، چهار طبقه اصلی شامل "مدل‌سازی"، "تشویق درونی"، "اختلال در یادگیری"، و "از هم‌گسیختگی ارتباط" حاصل شد. شرکت‌کنندگان اختلال در عملکرد، نقش‌های اجتماعی، و نیز افت تحصیلی و یادگیری خود را ناشی از اختلال در یادگیری اجتماعی بیان کردند.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه نشان داد که اعتیاد به اینترنت، یادگیری اجتماعی در دانشجویان را به سمت یادگیری مجازی سوق می‌دهد. همچنین، به علت از هم‌گسیختگی ارتباط در دنیای واقعی، تشویق، تعامل، و یادگیری دانشجویان از طریق الگوهای زنده و واقعی محدود می‌شود. از این رو، باید بین یادگیری مجازی و یادگیری با مدل‌های واقعی تعادل برقرار شود.

واژه‌های کلیدی: اختلال اعتیاد به اینترنت، یادگیری اجتماعی، دانشجویان، ایران

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

مقدمه

اینترنت به عنوان شبکه‌ای جهانی، اطلاعات ارزشمندی را به کاربران انتقال می‌دهد (۱). کاربرد فراوان اینترنت و جذابیت‌های آن سبب ظهور پدیده‌ای با عنوان اعتیاد به اینترنت در سال‌های اخیر شده است (۲). اعتیاد به اینترنت زیر مجموعه اختلال‌های تکانه‌ای است و به عنوان استفاده بیش از حد از اینترنت یا کاربرد نامعقول و بیمارگونه از آن تعریف می‌شود که می‌تواند سبب مشکلات روانشناختی و اجتماعی گردد (۳). براساس شواهد موجود، استفاده روزانه بیش از سه ساعت از اینترنت، اختلال وابستگی به اینترنت قلمداد می‌شود (۴). به طور میانگین، نسبت معتادان به اینترنت حدود دو تا پنج میلیون در ازای هر ۵۰ میلیون کاربر عادی است، یعنی پنج تا ده درصد از کاربران دچار این اختلال هستند (۵).

از طرف دیگر، اعتیاد به اینترنت به عنوان معضل اجتماعی عمده در دنیا در حال افزایش است (۶). در آسیا میزان شیوع آن در دانشجویان چینی ۱۱ درصد (۷) و در ایران از ۹/۵ درصد (۸) تا ۳۴ درصد (۹) گزارش شده است. دانشجویان به عنوان یکی از گروه-های آسیب‌پذیر جامعه به دلیل جدایی از خانواده، کسب دانش و روابط، در ویژگی‌های فردی و اجتماعی آنان تغییراتی ایجاد و احتمال ابتلا به اعتیاد اینترنتی در آنان بیشتر می‌شود (۱۱, ۱۰). اعتیاد به اینترنت سبب کاهش فعالیت‌های اجتماعی، شغلی، و تفریحی می‌شود (۱۲). تحقیقات نشان داده‌اند که استفاده بیش از اندازه و تا دیر وقت از اینترنت، دانشجویان را با خطر استفاده نامناسب از آن، مشکلات تحصیلی، و عدم مشارکت در برنامه‌های درسی مواجهه می‌سازد که به تدریج همین امر باعث تشدید اعتیاد در بین آنان می‌شود (۱۳). از هم‌گسیختگی روابط اجتماعی، افکار خودکشی، بیش-فعالی، هراس، ترس اجتماعی، پرخاشگری، خشونت و رفتارهای ضد اجتماعی، افسردگی و اضطراب (۱۴-۲۰)، مصرف الکل و مواد مخدر از دیگر علائم وابستگی در دانشجویان گزارش شده است (۲۱).

پژوهش‌های متعددی اثر اعتیاد به اینترنت را بر پیشرفت تحصیلی (۲۲)، مشارکت در برنامه‌های آموزشی (۱۳)، کاهش انگیزه، و بروز افسردگی (۲۳) بررسی کرده‌اند؛ اما بررسی پژوهشگران این مطالعه نشان داد که تا کنون اثر اعتیاد به اینترنت بر یادگیری اجتماعی از دیدگاه دانشجویان در قالب رویکرد کیفی بررسی نشده است. یادگیری اجتماعی به عنوان یک روش یادگیری، زمانی رخ می‌دهد که از راه مشاهده رفتار دیگران، تقلید و الگوبرداری، یادگیری جدیدی ایجاد شود. در نظریه یادگیری اجتماعی، آموزش مستقیم تنها راه یادگیری نیست و یادگیری از طریق الگوبرداری مؤثرتر از یادگیری از طریق پاداش و تنبیه است. یادگیری اجتماعی نظریه یادگیری و رفتار اجتماعی است که رفتارهای جدید را می‌توان از طریق مشاهده و تقلید از دیگران به دست آورد. همچنین، این نظریه بیان می‌کند که یادگیری یک فرآیند شناختی است که در یک زمینه اجتماعی شکل می-گیرد و می‌تواند از طریق مشاهده یا آموزش مستقیم باشد یا حتی در غیاب سیستم تشویق و تنبه مستقیم. سه اصل نظریه یادگیری اجتماعی شامل یادگیری مشاهده‌ای، تشویق درونی، و فرآیند مدل‌سازی است. در این نظریه، یادگیری مشاهده‌ای از طریق مدل‌های زنده، نمادین، و آموزشی رخ می‌دهد. توجه، یادداری، بازسازی، و انگیزه مراحلی هستند که در یادگیری مشاهده‌ای و مدل سازی دارای اهمیت هستند (۲۴). با توجه به مبانی این نظریه، پژوهشگران این مطالعه به دنبال پاسخ به این سوال هستند که اعتیاد به اینترنت چه اثری بر یادگیری اجتماعی دارد؟ درک اثر اعتیاد به اینترنت بر یادگیری اجتماعی از دیدگاه افراد مبتلا و از

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

طریق رویکرد کیفی نیاز به بررسی‌های بیشتری دارد و می‌تواند در طراحی مداخلات و برنامه‌های آموزشی پیشگیرانه، کارا، و موثر باشد. محققان در این مطالعه از رویکرد تحلیل محتوا قراردادی استفاده کرده‌اند. این رویکرد زمانی کاربرد دارد که ادبیات تحقیق درباره پدیده مورد مطالعه محدود باشد (۲۵).

در مجموع با توجه به اهمیت پدیده اعتیاد به اینترنت (۲۶)، روند افزایشی آن در دانشجویان (۲۷)، بروز پیامدهای ناگوار فردی، اجتماعی، و فرهنگی (۱۴-۲۰)، لزوم انجام تحقیقات کیفی در زمینه اعتیاد به اینترنت در دانشجویان (۲۸) و عدم انجام مطالعه کیفی در زمینه یادگیری اجتماعی در دانشجویان وابسته به اینترنت، مطالعه حاضر با هدف تبیین اثر اعتیاد به اینترنت بر یادگیری اجتماعی در دانشجویان دانشگاه-های شهر سنندج انجام شد.

مواد و روش‌کار

این مطالعه با شیوه تحلیل محتوای قراردادی، به تبیین اثر اعتیاد به اینترنت بر یادگیری اجتماعی دانشجویان دانشگاه‌های شهر سنندج، در غرب ایران در سال ۱۳۹۷ پرداخت. جهت شناسایی دانشجویان وابسته به اینترنت ابتدا ۱۶۰ دانشجو پرسشنامه یانگ (YSQ-SF) را تکمیل کردند. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، ۱۵ دانشجو (نمره ۱۰۰-۵۰) وارد مطالعه شدند. معیار ورود شامل دانشجویان ترم دوم و بالاتر در دانشگاه‌های شهر سنندج، دارا بودن معیار وابستگی به اینترنت با توجه به شاخص یانگ (۳۴) مبتنی بر نمره کمتر از ۲۰ عدم وابستگی- غیر کاربر، نمره ۴۹-۲۰ کاربر طبیعی، نمره ۷۹-۵۰ وابستگی خفیف-افراد در معرض خطر، و نمره ۱۰۰-۸۰ وابستگی شدید بود. معیار خروج عدم توانایی صحبت به شیوه روان و سلیس و عدم تمایل جهت شرکت در مطالعه بود. به منظور جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه‌های فردی و گروهی نیمه ساختاریافته و یاداشت‌برداری حین و بعد از مصاحبه استفاده شد. نویسنده مسئول که دوره‌های مصاحبه را گذرانده بود، پس از اخذ مجوز از شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کردستان و هماهنگی در زمان و مکان انجام مصاحبه، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات کرد.

سؤال‌های اولیه عبارت بودند از "لطفاً در مورد روند یادگیری خود در دانشگاه توضیح دهید". با توجه به پاسخ مشارکت‌کنندگان، سوال‌های پیگیری‌کننده بعدی از آنها پرسیده شد. در پایان هر مصاحبه نیز یادآورنویسی از مصاحبه به عمل آمد. میانگین مصاحبه‌های گروهی و فردی به ترتیب ۴۲ و ۲۳ دقیقه بود. مصاحبه‌ها در کلاس درس و یا یک اتاق آرام در دانشگاه انجام شد و تا رسیدن به اشباع داده‌ها ادامه یافت (۲۹). داده‌ها از طریق هفت مصاحبه فردی، دو بحث گروهی (گروه‌های چهار نفره)، شش مشاهده، و یادداشت در عرصه جمع‌آوری و همزمان نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. فرآیند مصاحبه شامل هفت مرحله طراحی (Designing)، تعیین موضوع (thematizing)، تایید و گزارش (Verifying and reporting)، رونویسی کردن (Transcribing)، تحلیل کردن (Analyzing)، و انجام مصاحبه (Interviewing) بود (۳۰). جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوای قرار دادی استفاده شد (۳۱).

در روند تحلیل، ابتدا متن مصاحبه‌ها پیاده و جهت بدست آورن بینش کلی چندین بار مطالعه شد. سپس، واحدهای معنایی مشخص، کدهای مرتبط استخراج، و بر اساس تشابه، تناسب، و تطابق در زیر طبقه‌ها قرار گرفتند. زیر طبقه‌ها نیز به طبقه‌های فرعی تبدیل و در نهایت درون‌مایه‌ها تعیین شدند. بیشترین تنوع نمونه‌ها از لحاظ سن، جنس، رشته تحصیلی، ترم تحصیلی،

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

تحصیلات و شغل والدین، درآمد خانواده و تعداد فرزندان خانواده بود. جهت تسهیل تحلیل داده‌ها در روند رفت و برگشت، فهرست و دسته‌بندی، مقایسه مکرر داده‌های مختلف، و بازیابی نقل قول‌ها (۳۲) از نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۱۰ استفاده شد. به منظور استحکام و صحت داده‌ها، از معیار مقبویت داده‌ها با مرور صحت عبارت‌های بیان شده توسط مشارکت-کنندگان در دست نوشته‌ها، درگیری طولانی مدت محقق با داده‌ها، حسن برقراری ارتباط با مشارکت-کنندگان، و جلب اعتماد آنها با پژوهشگر استفاده شد. قابلیت تأیید یافته‌ها با بازنگری ناظران مشخص شد؛ بدین صورت که بخش‌هایی از مصاحبه‌ها، کدها، و طبقه‌ها توسط افراد متخصص بررسی شد. اطمینان یافته-ها با نسخه‌نویسی در اول وقت، ثبت دقیق مراحل اجرای کار، و تلفیق در روش جمع‌آوری داده‌ها، و تلفیق مکانی و زمانی فرآهم شد (۳۱, ۳۳). مطالعه حاضر توسط شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کردستان به تأیید رسید. ملاحظات اخلاقی شامل کسب اجازه از مسئولان ذی‌ربط، کسب رضایت آگاهانه، اختیار و آزادی شرکت‌کنندگان، و محرمانه ماندن اطلاعات بود.

یافته‌ها

دانشجویان وابسته به اینترنت (۱۵ نفر) با میانگین سنی ۲۵/۶۷ در مطالعه شرکت کردند. مشخصات مشارکت‌کنندگان در جدول (۱) آمده است. بیشتر آنان نمره وابستگی به اینترنت بالایی داشتند و والدین آنها دارای سطح سواد پایینی بودند. در تحلیل مصاحبه‌ها ۵۲۴ کد بدست آمد که در نهایت با ادغام کدهای مشابه، چهار طبقه اصلی و هشت زیر طبقه حاصل شد (جدول ۲). در ادامه به توصیف طبقه‌ها و زیر طبقه‌ها پرداخته می‌شود.

مدل سازی

طبقه مدل‌سازی در دو زیر طبقه "مدل نمادین" و "انگیزش درونی" قرار گرفت. دانشجویان وابسته به اینترنت بیان کردند هر چند که تمام رفتارهای قابل مشاهده از اینترنت را یاد نمی‌گیرند؛ اما اکثر رفتارهای آنها نشات گرفته از رفتار مدل‌های موجود در اینترنت است. دانشجویانی که بیشتر زمان خود را در اینترنت سپری می‌کردند از شخصیت‌های موجود در دنیای مجازی الهام می‌گرفتند و رفتار خود را شکل می‌دادند. یکی از دانشجویان دختر بیان کرد:

"اینترنت شخصیت‌هایی داره که دوس دارم مثه اونا باشم ما (با تأسف) نمی‌تونیم این شخصیت‌ها رو در دنیای که در اون زندگی می‌کنیم پیدا کنیم" (مشارکت کننده ۳).

از صحبت‌های مشارکت‌کنندگان استنباط می‌شد که آنان زمان محدودی را با اعضای خانواده، دوستان، و سایر افراد سپری می‌کنند و آموزش و یادگیری از طریق شخصیت‌ها و مدل‌های مجازی را ترجیح می-دهند. وقتی از مشارکت‌کنندگان سوال شد که آنان چه انگیزه‌ای برای استفاده از مدل‌های یادگیری از اینترنت دارند، با هیجان بالایی به عواملی مانند رفع نیازهای فطری، روانشناختی، و کنجکاوی اشاره داشتند. آنان می‌گفتند که این مدل‌ها همیشه در دسترس هستند، در استفاده از آنان مختارند، و موجب رشد و ترقی می-شوند. یکی از دانشجویان پسر بیان کرد:

"اختیار با خودته اگر دوس داشته باشی یه رفتارو یاد بگیری با کمال میل میگی اره یاد می‌گیرم و اگه دوس نداشته باشی میگی نه، ... اگر هم اشتباهی کنی کسی نیست که سرزنشت کنه" (مشارکت کننده ۷).

از گفته‌های مشارکت‌کنندگان چنین برداشت شد که یکی از انگیزه‌های آنان برای یادگیری رفتارها، گمنامی آنان در دنیای اینترنت است. تحقیر و توهین، سرزنش، و انتقاد شدید در یادگیری مجازی وجود

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

ندارد و این راه آسان‌تر از یادگیری در کلاس، دانشگاه، خانه، و دنیای واقعی است.

تشویق درونی

"پاداش درونی" و "عدم مجازات" دو زیر طبقه تشویق درونی بودند. مشارکت‌کنندگان بیان کردند که هنگام استفاده از اینترنت به دلیل عملکرد خود پاداش مناسب دریافت می‌کنند که این امر موجب رضایت، احتمال تکرار، و ادامه عملکرد در آینده می‌شود. احساس به انجام رساندن کار؛ احساس لیاقت و شایستگی؛ احساس آزادی عمل و استقلال؛ احساس رضایت و آرامش؛ احساس مفید بودن، رشد، و کمال از جمله پاداش‌هایی بودند که دانشجویان وابسته به اینترنت آن را پاداش یادگیری در دنیای مجازی می‌دانستند. یکی از دانشجویان دختر گفت:

"وقتی کاری فنفسه برات ارزش داره، خواهان آنی و نیاز به نظارت شخص سومی نداری خوب مشخصه که احساس استقلال و شایستگی داری" (مشارکت کننده ۵).

دانشجویان آثار مثبت یادگیری از اینترنت را لمس می‌کنند و یادگیری را ادامه می‌دهند. وقتی که از دانشجویان سوال شد چه عاملی سبب تمایل شما به یادگیری در دنیای اینترنت شده است؟ با احساس خوشحالی به عدم تنبیه و مجازات اشاره داشتند. یکی از دانشجویان پسر گفت:

"خیلی سخته وقتی مقرارت رو رعایت نکردی و یا قوانین و زیر پا گذاشتی تنبیه بشی، با این شرایط آدم به دنبال مسیری میره که کسی اونو سرزنش نکنه" (مشارکت‌کننده ۱۱).

یکی از یافته‌های مهم مطالعه این بود که عدم تنبیه عاطفی، عدم نظارت، عدم ارزیابی از یادگیری، عدم تنبیه کلامی و غیر کلامی سبب ترجیح یادگیری مجازی نسبت به یادگیری حقیقی می‌شود.

اختلال در یادگیری

اختلال در یادگیری شامل دو زیر طبقه "ضعف در تمرکز و توجه" و "ضعف در یادداری و بازسازی" بود. وقتی از دانشجویان سوال شد که در یادگیری رفتارها و آنچه در اطراف شما رخ می‌دهد، با چه مشکلی مواجهه می‌شوید، با نگرانی به مواردی مانند عدم تمرکز بر محرک‌ها، نادیده گرفتن آنها، کاهش علاقه، کاهش دقت، و عدم جستجوی محرک‌های جدید اشاره داشتند. یکی از دانشجویان پسر گفت:

"وقتی آنلاینم، حواسم جمه و تمرکزم بالاست؛ اما وقتی اینترنت ندارم و آن نیستم نمی‌تونم تو کلاس و یا جاهای دیگه تمرکز کنم همش پرش افکار دارم" (مشارکت کننده ۲).

از گفته‌های مشارکت‌کنندگان استنباط می‌شد که یادگیری اجتماعی آنها با مدل‌های زنده و واقعی در دنیای حقیقی کمتر میسر است. ضعف در ذخیره‌سازی و نگهداری اطلاعات، ضعف در یادآوری اطلاعات، انجام کارهای تکراری، و پرهیز از انجام مهارت و کار جدید از جمله کدهایی بودند که در زیر طبقه یادداری و بازسازی قرار گرفتند. یکی از دانشجویان دختر در این باره گفت:

"گاهی اوقات که کتابامو میخونم یادم میره یک دقیقه قبل چی خوندم، ... حتی بعضی وقتا هم که رانندگی می‌کنم آدرسو فراموش میکنم (با ناراحتی)" (مشارکت کننده ۱۴).

بر اساس گفته‌های دانشجویان وابسته به اینترنت، انواع یادگیری از جمله یادگیری کلامی و یادگیری مشاهده‌ای در آنان به سبب عدم تمرکز دچار اختلال می‌شود و این بر چگونگی عملکرد و کیفیت زندگی آنها اثرگذار است.

از هم گسیختگی ارتباط

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

این طبقه در دو زیر طبقه "عدم تعامل با خود" و "عدم تعامل با پیرامون" قرار گرفت. عده‌ای از دانشجویان درباره از هم‌گسیختگی اجتماعی چنین اظهار داشتند که افراد وابسته به اینترنت، ارتباط اینترنتی را به ارتباط اجتماعی ترجیح می‌دهند، تعامل کمتری با خود دارند و دچار عدم‌تعهد به وظایف، شغل، و نادیده گرفتن مسئولیت‌ها در بعد فردی می‌شوند. دانشجویان اذعان داشتند که آنان اقداماتی را انجام می‌دهند که سبب تخریب ارتباط سازنده با خود و دیگران می‌شود و این در یادگیری، موفقیت، رشد، و خوشبختی آنها اثرگذار بوده است. یکی از دانشجویان دختر بیان کرد:

"آدم باید خودشو دوس داشته باشه تا بتونه دیگران و دوس داشته باشه... منظورم اینه ارتباط با خودت در حقیقت پایه ارتباط با دیگرانه" (مشارکت کننده ۱۵).

دانشجویان بیان کردند که در فرآیند یادگیری اجتماعی نه تنها ارتباط با خودشان دچار اختلال می‌شود؛ بلکه با پیرامون خود نیز ارتباط محدودی دارند. تنهایی، عدم تعهد در برابر دیگران و اختصاص وقت به آنها، عدم یادگیری رفتارهای اجتماعی مناسب و اختلال در رفتارهای اجتماعی نتیجه محدود شدن روابط اجتماعی است. یکی از دانشجویان پسر گفت:

"می‌دونم ارتباطم با دیگران کم شده حتی بعضی وقتا نمی‌دونم در برابر دیگران چه واکنشی نشون بدم ..." (مشارکت کننده ۶).

از گفته‌های دانشجویان استنباط شد که صرف زمان طولانی در اینترنت سبب شده آنان نقش‌های اجتماعی از جمله دانشجو بودن را فراموش کنند و در انجام وظایف با مشکل مواجهه شوند.

جدول ۱: مشخصات دانشجویان وابسته به اینترنت

متغیر		تعداد
جنس	دختر	۹
	پسر	۶
تعداد فرزندان خانواده	۱	۳
	۲-۴	۵
	۵-۷	۷
تحصیلات دانشجو	دوره کاردانی	۲
	دوره لیسانس	۹
	دوره فوق‌لیسانس و بالاتر	۴
شغل مادر	کارمند	۳
	خانه‌دار	۱۲
شغل پدر	کارمند	۱۱
	آزاد	۴
تحصیلات پدر	بی‌سواد، ابتدایی، و راهنمایی	۹
	دیپلم و فوق‌دیپلم	۶
تحصیلات مادر	بی‌سواد، ابتدایی، و راهنمایی	۱۰
	دیپلم و فوق‌دیپلم	۵
درآمد خانواده	بد	۵
	متوسط	۷
	خوب	۳
نمره اعتیاد به اینترنت	۵۰-۷۹	۷
	۸۰-۱۰۰	۸
مدت آشنایی به اینترنت	۱-۳ سال	۶
	۴-۶	۷

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

	۷-۱۰	۲
نوع دانشگاه	دولتی	۹
	آزاد	۶
رشته تحصیلی	فنی	۶
	علوم پایه	۵
	پزشکی و پیراپزشکی	۴
میانگین سنی	۲۵/۶۷±۴/۲۳	

جدول ۲: یادگیری اجتماعی در دانشجویان وابسته به اینترنت

	طبقه	زیر طبقه	کدها
یادگیری اجتماعی	مدل سازی	مدل نمادین	تبعیت از شخصیت‌های ساختگی در اینترنت، استفاده کم از مدل‌های زنده، استفاده کم از مدل‌های آموزشی زنده، یادگیری مجازی
		انگیزش درونی	رفع نیازهای روانشناختی، رفع کنجکاوی، نیاز به رشد و ترقی، گمنامی، پرورش مهارت‌ها، توانایی‌ها و خلاقیت، احساس شایستگی و خودمختاری، رفع نیازهای فطری
	تشویق درونی	پاداش درونی	احساس آزادی عمل و استقلال; احساس رضایت و آرامش; احساس مفید بودن و رشد و کمال
		عدم مجازات	عدم تنبیه عاطفی، عدم نظارت، عدم ارزیابی از یادگیری، عدم تنبیه کلامی و غیرکلامی
	اختلال در یادگیری	ضعف در تمرکز و توجه	عدم تمرکز بر محرک‌ها، نادیده گرفتن محرک‌ها، کاهش علاقه، کاهش دقت، عدم جستجوی محرک‌های جدید، حواس‌پرتی
		ضعف در یادداری و بازسازی	ضعف در ذخیره سازی و نگهداری اطلاعات، ضعف در یادآوری اطلاعات، انجام کارهای تکراری، و پرهیز از انجام مهارت و کار جدید
	از هم-گسیختگی ارتباط	عدم تعامل با خود	عدم شناخت قابلیت‌ها، ضعف‌ها، تهدیدها و فرصت‌های خود، عدم مسولیت در برابر خود، عدم توجه به سرنوشت و آینده خود، بی‌توجهی به سعادت دنیوی و اخروی خود
		عدم تعامل با پیرامون	عدم واکنش دفاعی در برابر دیگران، تنهایی، عدم تعهد و اختصاص وقت به دیگران، محدود کردن روابط اجتماعی، اختلال در رفتارهای اجتماعی

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه، زندگی همه افراد از جمله جامعه دانشگاهی با اینترنت درآمیخته و تحولات عمیقی در ابعاد مختلف زندگی به وجود آورده است. پژوهش حاضر نخستین مطالعه‌ای در ایران است که به شناسایی تجارب دانشجویان وابسته به اینترنت از یادگیری اجتماعی می‌پردازد. نتایج نشان داد که یادگیری اجتماعی در دانشجویان وابسته به اینترنت بیشتر مجازی، استفاده از مدل‌های آموزشی چهره به چهره و ارتباط جمعی در دانشجویان پایین، و انگیزه آنها برای یادگیری بیشتر درونی است نه بیرونی. در این خصوص، مطالعات پیشین به تبیین یادگیری اجتماعی در دانشجویان وابسته به اینترنت نپرداخته بودند اما؛ این نکته قابل ذکر است که یادگیری اجتماعی در دانشجویان وابسته به اینترنت با کاهش تعامل جمعی و کار تیمی همراه خواهد بود. از طرف دیگر، یادگیری مجازی، یادگیری غیرسازمان‌یافته، متکی بر نظر و انگیزه یادگیرنده، فاقد محدودیت زمانی و مکانی، و از روش‌های به‌روز و قابل انعطاف است. با توجه به موارد بالا، باید تعادلی بین یادگیری مجازی و یادگیری در دنیای واقعی ایجاد کرد که یادگیری اجتماعی در زمان مناسب و در طول رشد اجتماعی افراد رخ دهد (۲۴).

بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا (Bandura's social learning)، الگوبرداری بر

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

رفتار کسانی تاثیر می‌گذارد که شاهد رفتار الگو هستند (۲۴) بنابراین، زمانی که الگوهای یادگیری مجازی باشند، احتمال غیرواقعی و تخیلی بودن آنها افزایش می‌یابد و روابط اجتماعی و جامعه‌پذیری افراد را دچار اختلال می‌کند. بر اساس نظریه اجتماعی شدن، شخصیت انسانی از طریق کنش متقابل با دیگران ساخته می‌شود و از طریق این کنش، فرد می‌آموزد چگونه خود را با جامعه هماهنگ و زندگی خود را قاعده‌مند کند (۳۴). فرآیند اجتماعی شدن برای فرد و جامعه حیاتی است. بدون اجتماعی شدن، فرد به ارزش‌های جامعه، نقش‌ها، افکار، سخن گفتن، و واکنش مناسب در برابر دیگران دست پیدا نمی‌کند و شخصیت انسانی به کمال نمی‌رسد. یافته‌های علمی مؤید این امر است که انسان‌ها در پرتو اجتماع، آموزش، اکتساب قوانین، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی به موجودی اجتماعی تبدیل می‌شوند و شخصیت انسانی کسب می‌کنند. اگر چه، استفاده از اینترنت مولفه‌های تعاملی نظام سنتی را در نور دیده است؛ اما تمامی نهادهای موجود در جامعه به‌ویژه آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها باید به تاثیر آموزش و یادگیری در دنیای واقعی اهمیت دهند و فراگیران را در تعامل انسانی و روابط اجتماعی درگیر کنند. به دنبال افزایش روابط اجتماعی، یادگیری‌ها، ارتقا، اعتماد گروهی، بهبود، و موفقیت فرد تسهیل می‌شود.

یافته‌های ما نشان داد که یادگیری اجتماعی تحت تأثیر تشویق درونی و عدم مجازات است که در این مسیر دانشجویان دچار اختلال در یادگیری و از هم‌گسیختگی روابط می‌شوند. مطالعات موجود کسب آرامش درونی، احساس آزادی عمل، استقلال، احساس رضایت، گمنامی، و عدم مجازات را از عوامل اساسی تشویق در استفاده از اینترنت در دانشجویان وابسته به اینترنت معرفی کردند (۳۶, ۳۵). مطالعه‌ای دیگر بهبود مهارت‌ها جهت انجام کار را از عوامل تشویقی جهت استفاده از اینترنت در جوانان بیان کرد (۳۷). برخی پژوهش‌ها نیز گزارش کردند که استفاده از اینترنت، زمان با ارزشی را که افراد می‌توانند با خانواده و دوستان صرف کنند، از آنها می‌گیرد و این سبب ایجاد گروه‌های کوچک اجتماعی، سطوح بالاتری از تنهایی، علائم استرس وافسردگی، و کاهش روابط اجتماعی می‌شود (۳۸). در این صورت، کاهش روابط سبب کاهش کیفیت زندگی می‌شود (۳۹). بررسی‌های دیگر نشان دادند که دانشجویان وابسته به اینترنت دچار افت یادگیری و عملکرد تحصیلی هستند (۴۱, ۴۰). درگیر کردن دانشجویان در برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و اجتماعی، تقدیر از فعالیت‌های آنان، افزایش تعامل و کنش‌های متقابل دانشجویان با استادان و همتایان خود در دانشگاه، و بهبود مهارت‌های زندگی از جمله روابط اجتماعی، نه تنها ارزش دنیای واقعی و ارتباطات انسانی را در اذهان دانشجویان بیشتر نمایان می‌کند؛ بلکه می‌تواند آنها را به سمت روابط اجتماعی مناسب در دنیای واقعی سوق دهد.

گرچه یافته‌های این مطالعه سبب دستیابی به اطلاعات و دانش بیشتر در خصوص یادگیری اجتماعی در دانشجویان وابسته به اینترنت شد؛ اما این مطالعه با محدودیت‌هایی نیز روبرو بود. نخست، در این مطالعه از رویکرد کیفی تحلیل محتوا استفاده شد که یافته‌های آن قابل تعمیم به سایر شرایط و مکان‌ها نیست. همچنین، دانشجویان داوطلبانه وارد مطالعه شدند و ممکن است دیدگاه افرادی که تمایلی به شرکت در مطالعه نداشتند، با این دانشجویان فرق داشته باشد. نتایج مطالعه نشان داد اعتیاد به اینترنت، یادگیری اجتماعی در دانشجویان را به سمت یادگیری مجازی سوق می‌دهد و به علت از هم‌گسیختگی ارتباط در دنیای واقعی، تشویق، تعامل، و یادگیری آنها از طریق الگوهای زنده

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

محدود می‌شود. از این رو، بین یادگیری مجازی و یادگیری با مدل‌های واقعی باید تعادل مناسب برقرارکرد. تبیین پیامدهای اعتیاد به اینترنت و تعیین شیوع آن در گروه‌های مختلف جمعیتی و همچنین طراحی مداخله‌های پیشگیری از این اختلال در دانشجویان و جوانان می‌تواند مورد اهتمام پژوهشگران در بررسی‌های آتی باشد. یافته‌های این مطالعه می‌تواند برای متخصصان سلامت، معلمان، مدرسان و مشاوران در مدارس و دانشگاه‌ها، خانواده‌ها، و سایر سازمان‌های مرتبط با جوانان، صدا و سیما، سایر رسانه‌ها و سیاست-گذاران امور سلامت جهت طراحی برنامه‌ها و مداخله-های آموزشی پیشگیری کننده از اعتیاد به اینترنت مفید باشد.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی مصوب به شماره MUK.REC.1396.306 است. بدین وسیله، از معاونت محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی کردستان که از اجرای این طرح حمایت مالی کردند، و نیز از تمامی دانشجویان گرامی که در انجام این پژوهش ما را یاری نمودند و تجارب و دیدگاه‌های ارزشمند خود را در اختیار پژوهشگران قرار دادند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

References

1. Sunwoo K, Rando K. A study of internet addiction. Journal of Korean Home Economics Assocation. 2002;3:1-19.
2. Nastiezaie N. The relationship between general health and internet addiction. Journal of Zahedan Research in Medical Sciences. 2010;1:57-63.
3. Patrick F, Joyee J. Internet addiction: Recognition and intervention. Psychiatric Nursing. 2008;22(2):59-60.
4. Gonzalez NA. Internet addiction disorder and its relation to impulse control. Texas A&M University-Kingsville; 2002.
5. Alavi S, Eslami M, Maracy M, Najafi M, Jannatifard F, Rezapour H. Psychometric properties of young internet addiction test. Journal of Behavioral Sciences. 2010;4(3):183-9.
6. Aydin B, Sari VS. Internet addiction among adolescents: The role of self-esteem. Procedia Soc Behav Sci. 2011; 15:3500–5.
7. Cao F, Su L. Internet addiction among Chinese adolescents: Prevalence and psychological features. Child: Care, Health and Development. 2006;33(3):275–81.
8. Bahri N, SadeghMoghadam L, Khodadost L, Mohammadzade J, Banafsheh E. Internet addiction status and its relation with students' general health at Gonabad Medical University. Mod Care J.8(3):166-73.
9. Lashgarara B, Taghavi Shahri M, Maheri AB, Sadeghi R. Internet addiction and general health of dormitory students of TehranUniversity of Medical Sciences in 2010. Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research. 2012;10(1):67-76.
10. Sen S, Pal D, Hazra S, Pandey GK. Spiritual health of students in government medical colleges of Kolkata and their coping skills in a crisis situation. Indian Journal of Public Health. 2015;59(3):196.
11. Fallahi A, Ghahramani E, Fallahi P, Zarezadeh Y. Exploring spiritual needs and related skills in public health students. Journal of School of Public Health and institute of Public Health Research. 2016; 13(4):85-96.
12. Fitzpatrick J. Internet addiction: Recognition and intervention. J Psychiatr Nurs. 2008;22(9):59-60.
13. Parsanna C, Kai S, Koong L. Some observations on internet addiction disorder research. Journal of Information Systems Education. 2000;11(3-4):97-107.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

14. Yen J, Ko C, Yen C, Chen S, Chung W, Chen C. Psychiatric symptoms in adolescents with internet addiction: Comparison with substance use. Psychiatry and Clinical Neurosciences. 2008;62:9-16.
15. Keum SJ, Seon YH. Internet addiction and psychiatric symptoms among Korean adolescents. J Gambl Stud. 2008;78:165-71.
16. Jee HH, Su YK. Depression and internet addiction in adolescents. Psychiatric Nursing. 2007;40:424-43.
17. Hawi SN. Internet addiction among adolescents in Lebanon. Comput Human Behav. 2012;28:1044-53.
18. Ha JH, Kim SY, Bae SC, Bae S, Kim H, Sim M, et al. Depression and internet addiction in adolescents. Psychopathology. 2007;40(6):424-30.
19. Beranuy M, Oberst U, Carbonell X, Chamarro A. Problematic internet and mobile phone use and clinical symptoms in college students: The role of emotional intelligence. Comput Human Behav. 2009;25:1182-7
20. F. MT. Disorder of internet addiction. PsI. 2007;1:26-31.
21.Yen J, Koc YC, wuH YM. The comorbid psychiatric symptoms of internet addiction: Attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD), depression, social phobia, and hostility. J Adolesc Health. 2007;41(1):93-8.
22. Iyitoğlu O, Çeliköz N. Exploring the impact of internet addiction on academic achievement. European Journal of Education Studies. 2017;3(5):38-59.
23. Bahrainian S, Haji Alizadeh K, Raeisoon M, Hashemi Gorji O, Khazaee A. Relationship of internet addiction with self-esteem and depression in university student. J Prev Med Hyg. 2014;55(3):86-9.
24. Bandura A. Social learning theory of aggression. Journal of Communication. 1978;28(3):12-29.
25. Hsieh H-F, Shannon SE. Three approaches to qualitative content analysis. Qualitative Health Research. 2005;15(9):1277-88.
26. Fallahi A, Fallahi P, Nemat Shahrbabaki B, Hashemian M ,Daneshvar F. Exploring factors on internet addiction in students of Sanandaj universities: A study with content analysis approach. IN PERSS. 2015.
27. Lashgarara B, Taghavi Shahri M, Maheri AB, Sadeghi R. Internet addiction and general health of dormitory students of TehranUniversity of Medical Sciences in 2010. Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research. 2012;10(1):67-76. 28.
28. Alam S, Mohd N, Hashim H, Ahmad M, Che Wel C, Nor S, et al. Negative and positive impact of internet addiction on young adults: Empericial study in Malaysia. Intangible Capital. 2014;10(3):619-38.
29. Polit DF. Essentials of nursing research. Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins; 2010.
30. Kvale S. Interviews: An introduction to qualitative research interviewing. Sage Publications, Inc; 1994.
31. Hsieh H, Shannon S. Three approaches to qualitative content analysis. Qual Health Res. 2005;15(9):1277-88.
32. Mayring P. Qualitative content analysis. A companion to qualitative research. 2004;1(2):159-76.
33. Graneheim U, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. Nurse Educ Today. 2004;24(2):105-12.
34. Grusec J, Davidov M. Integrating different perspectives on socialization theory and research: A domain-specific approach. Child Dev. 2010;81(3):687-709.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

35. Fallahi A, Fallahi P, Nemat Shahrbabaki B, Hashemian M, Daneshvar F. Exploring factors on internet addiction instudents of Sanandaj universities: A study with content analysis approach. Commonity Health. 2016; 3(1):1-10.
36. Chin-Sheng W, Wen-Bin C. Why are adolescents addicted to online gaming? Cyberpsychol Behav. 2007;9(6):762-66.
37. Alam S, Mohd N, Hashim H, Ahmad M, Che Wel C, Mohd Nor S, et al. Negative and positive impact of internet addiction on young adults: Empericial study in Malaysia. Intangible Capital 2014;10(3):619-38.
38. Iacovelli A, Valenti S. Internet addiction's effect on likeability and rapport. Computers in Human Behavior. 2009;25(2):439-43.
39. Tran B, Huong L, Hinh N, Nguyen L, Le B, Nong V, et al. A study on the influence of internet addiction and online interpersonal influences on health-related quality of life in young Vietnamese. BMC Public Health. 2017;17(1):138.
40. Iyitoğlu O, Çeliköz N. Exploring the impact of internet addiction on academic achievement. European Journal of Education Studies. 2017;5(3):38-59.
41. Akhter N. Relationship between internet addiction and academic performance among university undergraduates. Educational Research and Reviews. 2013;8(19):1793-6.
42. Rohani F, Tari S. A study of the relationship between the rate of addiction to internet with academic motivation and social development among high school students in mazandaran province. Information and Communication Technology in Educational Sciences. 2012; 2(2):19-34.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]

Original paper

Exploring Internet-dependent students' experiences of social learning

Arezoo Fallahi[1*], Babak Nemat[2], Nasrin Abdi[3]
1- Associate professor, Social Determinants of Health Research Center, Research Institute for Health Development, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.
2- M.s in Health Service Management, Health Network of Sanandaj, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.
3- PhD in Health Promotion and Education, Social Determinants of Health Research Center, Research Institute for Health Development, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.
Corresponding Author: Mobil: +989183737591 Email: arezofalahi91@gmail.com

Abstract

Background and Aim: Internet addiction is rising among students and it can lead to unpleasant consequences such as learning disruptions. The purpose of this study was to explore Internet-dependent students' experiences of social learning.

Materials and Methods: This qualitative study was carried out in Sanandaj city in west of Iran in 2018. Using purposeful sampling, 15 Internet-dependent students of universities of Sanandaj city were chosen. To gather data, individual semi-structured interviews, and group interviews and notes taking during and after interviews were used. Interviews were recorded, taped and analyzed via content analysis method. Validity and rigor of the data were obtained using criteria including credibility, dependability, confirmability and transferability.

Results: The analysis of qualitative data were presented in four major themes: "modeling", "internal encouragement", "disruption in learning", and "disruption in communication". Participants stated that disruption in social learning not only causes disruptions in social functions and roles, but also makes them drop out in acquirement and learning.

Conclusion: The results of the study showed that Internet dependency leads the social learning toward virtual learning. Also, due to disruption in communication in real world, encouragement, interaction and learning of students through living and real patterns get limited. We should balance virtual learning and real learning.

Key words: Internet Addiction, Social learning, Students, Content Analysis

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-19]